

TRZY CIAŁA BUDDY (skr. trikaja, tyb. kusum)

Zgodnie z naukami mahajany, Budda to wymiar ostateczny, uniwersalny, jednak przejawia się także w świecie dualizmu, aby wyzwalać wszystkie istoty. Stąd też Buddę można również określić jako „jedność trzech kaj”, czyli Trzech Ciał Buddy, w skład których wchodzi:

1. **DHARMAKAJA** (tyb. *cieku*) - **ciało Dharmy, ostatecznej prawdy**. Najwyższe, ostateczne ciało, które jest zupełną otwartością, naturą Buddy, naturą umysłu, podstawą wszystkiego, nigdy nie powstała, niestworzoną i nieuwarunkowaną przez przyczyny i okoliczności. Dharmakaja to wymiar, którego nie da się poznać żadnym ze zmysłów, ani zrozumieć za pomocą intelektu. Można go doświadczyć jedynie poprzez bezpośrednie urzeczywistnienie Oświecenia, co jest równoznaczne z wyzwoleniem od cierpienia oraz osiągnięciem wszechwiedzy i bezgranicznego, nieprzemijającego szczęścia.

Inną nazwą dharmakaji jest **dźniana-dharmakaja** (tyb. *jeszie cieku*) - mądrość, wszystko poznający i rozumiejący umysł Buddy, całkowite urzeczywistnienie wszelkich cnót.

Dharmakaję manifestuje się dla własnego pożytku, oznacza ona całkowite unicestwienie dwóch zasłon (zasłon emocji i zasłon uniemożliwiających wszechwiedzę).

Dharmakaję charakteryzuje między innymi 10 mocy Buddy (np. moc wiedzy o wszystkich przeszłych i przyszłych żywotach każdej istoty).

2. **SAMBHOGAKAJA** (tyb. *longku*) - **ciało radości, doskonałej szczęśliwości**, które Budda przejawia dla pożytku innych - bodhisattwów znajdujących się na ostatnich poziomach (skr. *bhumi*) ścieżki bodhisattwy.

Sambhogakaja przejawia się w formie niezliczonych postaci Buddów. Przebywają one w Czystych Krainach i nauczają zaawansowanych na ścieżce bodhisattwów.

Ktoś, kto dzięki swemu prawemu życiu jest dostatecznie na to przygotowany, może po śmierci odrodzić się w tych niebiańskich krainach, aby tam stopniowo dojść do pełnej doskonałości - stanu Buddy. Jeżeli jeszcze za życia osiągnie duchową czystość, może nawet tu, na ziemi, otrzymywać od sambhogakaji nauki podczas mistycznych wizji. Historia buddyzmu mahajany zna wielu świętych wizjonerów, którzy wzbogacają przekaz Dharmy o własne, żywe doświadczenie.

Sambhogakaja przejawia się cały czas i naucza mahajany, ale my, istoty z zaciemnionym umysłem, nie jesteśmy w stanie jej postrzec. Budda Śakjamuni nigdy tego świata nie opuścił, on tu cały czas jest właśnie w formie sambhogakaji.

3. **NIRMANAKAJA** (tyb. *tulku*) - **ciało emanacji**, ziemskie ciało, w którym Buddowie ukazują się ludziom, aby zrealizować swoje postanowienie wyzwolenia wszystkich istot.

Jako nirmanakaja Buddowie pojawiają się czującym istotom o mniej lub bardziej korzystnej zasłudze, nawet w piekłach. W buddyzmie wadźrajań mistrzowie mogą odradzać się w ludzkim ciele emanacji jako duchowi przewodnicy, jednakże pełne, doskonałe ciało nirmanakji ze wszystkimi cechami zmanifestował w naszych czasach jedynie Budda Śakjamuni.

Nirmanakaja może także przejawiać się w formie duchowych nauczycieli, władców pomagających swym poddanym, a nawet zwykłych ludzi, którzy z poświęceniem pracują dla dobra innych. Również nauczyciele innych religii mogą być postrzegani jako emanacje aktywności Buddy, nauczające stosownie do zdolności i sposobów myślenia poszczególnych istot.

Sambhogakaja i nirmanakaja zwane są **CIAŁAMI FORMY** (skr. *rupakaja*). Wszystkie trzy kaje występują razem, są nierozdzielne. Błogosławieństwo dharmakaji jest zawsze obecne, sambhogakaji – w czystych krainach, nirmanakaji – co jakiś czas w różnych światach.

SWABHAWIKAKAJA (tyb. *ngoło niku*) to **ciało esencji, jedność trzech kaj** - wszystko obejmująca, nigdy nieustająca natura i podstawa wszystkiego, brak negatywności, np. karmicznych przyczyn cierpienia (cierpienie w skr. *dukkha*) i złudzeń.

TRZY SFERY / SZEŚĆ ŚWIATÓW SANSARY

Pod pojęciem „trzech sfer” czy też „trzech światów” rozumie się trzy poziomy istnienia wymieniane w buddyjskiej kosmologii.

1. **SFERA PRAGNIENÍ** nazywa się tak, gdyż znajdujące się w niej istoty są stale zajęte dążeniem do osiągnięcia przyjemności zmysłowych. Sfera ta charakteryzuje się obecnością niskich, egoistycznych pragnień.

W obręb sfery pragnień wchodzi **SZEŚĆ ŚWIATÓW** (skr. *loka*). Ludzi o „małych umysłach” (praktykujących ścieżkę hinajany) Budda nauczał, że światy te są konkretnymi miejscami, w których można się odradzać. Natomiast ludzi o „wielkich umysłach” (praktykujących mahajanę) nauczał, że są to jedynie wytwory umysłu.

Trzy niższe światy to:

- Świat piekieł. Podstawowa emocja – GNIEW. Istoty piekielne nieustannie doświadczają niewyobrażalnej cierpienia do czasu, kiedy nie wyczerpie się ich negatywna karma – wtedy odradzają się w innym świecie. Istnieje 18 rodzajów piekieł (8 gorących, 8 zimnych, piekło czasowe i piekło sąsiadujące). Najniższe z nich to piekło avici – w nim żyje się najdłużej (całą wielką kalpę) i doświadcza najstraszliwszego cierpienia.
- Świat głodnych duchów (pretów). Podstawowa emocja – CHCIVOŚĆ. Czujące istoty w tym świecie nie są w stanie spożywać jedzenia i picia. Aby to zobrazować, często przedstawia się je jako istoty z brzuchami jak góra i gardłami jak ucho igielne.
- Świat zwierząt. Podstawowa emocja – GŁUPOTA. Podstawowe cierpienie – lęk przed byciem zjedzonym. Oprócz zwierząt, które widzimy, istnieją też zwierzęta niewidzialne (garudy, smoki, nagowie – żyją bardzo długo).

Trzy wyższe światy to:

- Świat ludzi. Podstawowa emocja – POŻĄDANIE. W buddyzmie istoty ludzkie mają bardzo szczególny status, ponieważ w pełni oświecony Budda pojawia się jedynie w tym świecie (arhaci i bodhistattwowie odradzają się w różnych światach). Ludzie doświadczają zarówno szczęścia (niczym bogowie), jak też cierpienia (niczym istoty w trzech niższych światach), dlatego mają motywację do praktyki Dharmy. Świat ludzi charakteryzują 4 wielkie cierpienia: narodzin, starości, choroby i śmierci.
- Świat półbogów (asurów). Podstawowa emocja – ZAZDROŚĆ. Istoty znajdują się w tym świecie w wyniku działań opartych na zawiści i rywalizacji. Mogą się tutaj znaleźć również istoty, które jako ludzie mieli dobre zamiary, ale popełnili negatywne działania, np. krzywdzili innych. Asury doświadczają dużo przyjemniejszego życia niż ludzie, ale dręczy ich zawiść w stosunku do bogów, których widzą tak, jak ludzie postrzegają zwierzęta.
- Świat bogów (dewów) - pierwsze sześć poziomów bogów. Podstawowa emocja – DUMA. Jedyne cierpienie – cierpienie śmierci (niemal zawsze wiąże się z upadkiem do

niższych światów). Mówi się, że jest to cierpienie gorsze od cierpienia istot piekielnych.

2. **SFERA FORMY** zamieszkała przez istoty boskie, pozbawione pragnień. Obejmuje 17 poziomów bogów o przepięknych, świetlanych ciałach. W świecie bogów foremnych pojawiają się istoty dzięki zasłudze i rozwinięciu samadhi. Kiedy karma bogów foremnych się wyczerpie, prawie zawsze spadają w niższe światy egzystencji.
3. **SFERA BEZFOREMNA**, na którą składają się 4 poziomy wyższych, pozbawionych formy fizycznej bogów, tak zwanych **brahmów**. W tym świecie można się znaleźć jedynie dzięki urzeczywistnieniu samadhi (jeszcze głębszemu niż w sferze formy).

To, w jakim świecie aktualnie przebywamy, uwarunkowane jest naszym działaniem, czyli karmą. Trzy sfery razem składają się na **ŚWIAT SANSARY**.

Jeżeli rozwinięciu światowego samadhi (nierozproszenia) towarzyszy zrozumienie pustki (pozaświatowe samadhi), wówczas odrodzenie się w niebach bogów nie jest przeszkodą – można kontynuować duchową praktykę i osiągnąć oświecenie.

DWIE PRAWDY

Wyróżnia się dwie prawdy:

- **PRAWDA WZGLĘDNA** - to, czego doświadczamy w tej chwili, co się nam jawi pod postacią zjawisk. To, jak postrzegamy prawdę względną („lubię”/„nie lubię”) decyduje o rodzaju karmy, jaką gromadzimy.
- **PRAWDA OSTATECZNA** - to, co i jak jest naprawdę, natura tego, co jest widoczne, „takość”.

Prawda względna i ostateczna są nierozdzielne, rzeczywistość posiada równocześnie oba te aspekty. Na przykład coś, co nazywamy drzewem, składa się z wielu różnych elementów – liści, gałęzi, pnia, korzeni itp. i nie ma jednej rzeczy, którą moglibyśmy nazwać jego „drzewowatością”. Na poziomie względnym możemy jednak temu czemuś nadać nazwę „drzewa” i będzie to odpowiadało rzeczywistości. Nierozdzielność prawdy względnej i ostatecznej wyraża się tym, że z jednej strony dana rzecz istnieje, a z drugiej strony nie istnieje tak, jak się potocznie jawi. Te dwie prawdy nie są jednak tożsame (nie są tym samym).

Zrozumienie prawdy ostatecznej sprawia, że lepiej rozumiemy prawdę względną.

Kiedy słuchamy nauk, zawsze musimy pamiętać, z którego poziomu są wygłaszane – ostatecznej rzeczywistości, czy z poziomu względnego (tego, jak się zjawiska przejawiają – do tego poziomu należą m. in. nauki o karmie). Na przykład bodhisattwa Awalokiteśwara z punktu widzenia prawdy względnej doświadczył tak wielkiej rozpacz, widząc cierpienie czujących istot, że jego głowa rozpadła się na tysiąc kawałków. Natomiast z ostatecznego punktu widzenia ten sam Awalokiteśwara mówi w „Sutrze Serca” – „...Nie ma cierpienia, nie ma przyczyny cierpienia, nie ma mądrości ani osiągnięcia mądrości...”.

Z dwojga błędów – eternalizmu (wszystko istnieje, ma niezmienną esencję, istotę) i nihilizmu (nic nie istnieje) lepiej już popełnić błąd eternalizmu, ponieważ błąd nihilizmu powoduje, że popadamy w beztroskę wyznając pogląd „hulaj dusza piekła nie ma”.